

Industrialització i caciquisme al Berguedà 1868-1907

Josep Noguera Canal

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

Tesi doctoral presentada per En/Na

Josep NOGUERA CANAL

amb el títol

**" Industrialització i caciquisme al Berguedà
1868-1907"**

per a l'obtenció del títol de Doctor/a en

HISTÒRIA

Barcelona, 11 de desembre del 2013

**Facultat de Geografia i Història
Departament d'Història Contemporània**

UNIVERSITAT DE BARCELONA

CONCLUSIONS

Aquest treball l'he dividit en tres parts: La primera l'he dedicada a l'Àrea geogràfica del Berguedà, on exposo la visió de visitants del territori, per a veure la configuració i mobilitat de la població. Aquests visitants del *cul de sac* que era aquest territori, aporten una valuosa informació de la situació en que es vivia i de les mancances que impediien el seu desenvolupament, que sovint esdevenen un encertat diagnòstic, diagnòstic que no es va tenir en compte per manca de capital.

També presento breument els grups socials, amb especial deteniment a la Rda. Comunitat de Preveres, la banca de l'època, poderosa i influent i les seves divisions internes.

La industrialització del territori. Una industrialització, tèxtil que va passar de la llana al cotó molt aviat i a primers del segle XX, minera que va transformar el mapa d'aquesta comarca i la vida de la seva gent.

A la segona part, introductòria com la primera, presento el caciquisme en general i els cacics locals: famílies i personatges políticament importants; la Revolució de Setembre i els seus protagonistes, breument la tercera guerra carlina i les seves conseqüències i les eleccions legislatives i municipals, fins a la Restauració.

La tercera part, objecte d'aquest estudi, que he cregut que havia de presentar amb aquests antecedents immediats, consta de 15 capítols, un per cada una de les eleccions legislatives celebrades, amb les intermitges provincials i municipals com a secundàries, quan ho he cregut rellevant i la documentació, sempre fragmentària, m'ho ha permès.

Divideixo el període de la Restauració en els següents subperíodes: 1/ subperíode, 1876, amb els generals Bonanza i Orozco com a diputats, presentats pels joves cacics locals que cercaven *influències* davant el poder central. El 1879, amb Duran i Bas com a diputat per Berga i Barcelona, candidat ja presentat pels industrials Rosal.

2/ subperíode, 1881-1893, amb el liberal Joaquim Marín i Carbonell, nebot de l'esposa de Victor Balaguer, com a diputat rosalista, amb el parèntesi carlí del diputat Lluís Llauder, el 1891.

3/ subperíode, 1896-1905. Els *grans* industrials es presenten personalment a les eleccions: 1896, Joaquim Marín i Carbonell – Antoni Rosal i Sala, amb l'acta electoral declarada greu; 1898, Joan Ferrer- Vidal – Antoni Rosal i Sala, amb l'acta declarada greu; 1899, les primeres eleccions entre Antoni Rosal i Sala i Lluís G. Pons i Enrich, amb la primera intervenció dels catalanistes del *Foment Regionalista* recolzant Rosal, i J. E. d'Olano i Loizaga recolzant a Pons; possiblement per acabar amb la violència física de les eleccions anteriors i el desprestigi d'aquests industrials que consentiren aquell desgavell, en els comicis dels anys 1901, 1903, 1905 es tornaran Antoni Rosal i Sala i Lluís G. Pons Enrich.

4/ subperíode. Provisionalment l'estableixo des de les eleccions de *Solidaritat Catalana* del 1907, amb el triomf del carlí Marià Bordas i Flaquer, que clou aquest treball, fins a Dictadura del general Primo de Rivera.

A Bordas, recolzat pels catalanistes, alguns forçats pel *Comité* d'aquell moviment a Barcelona que havia de *col·locar* un diputat carlí, s'hi oposà Pons amb la bandera de l'anticatalanisme. La divisió entre catalanistes i anticatalanistes ja perduraria durant la resta del Període de la Restauració.

Ja no tracto les eleccions del 1910 en que la Lliga va forçar la retirada de Bordas per presentar a Manuel Farguell de Magarola, mal vist pels catalanistes, però sí allargo el capítol fins a la desfeta de *Solidaritat Catalana* amb les eleccions municipals del 1909, que varen dur a la desaparició del *Foment Regionalista de Berga* (adherit a *Unió Catalanista*). Aquestes eleccions municipals varen ésser el darrer triomf electoral del "gran cacique", Agustí Rosal i Sala, que ja malalt, moriria el desembre del 1909. Olano, ja Comte de Fígols, seria l'hereu del rosalisme.

Acabo aquest cap. 15 amb l'apartat "*Preparant el futur*", on molt breument detallo com les institucions religioses van ampliar i consolidar el seu monopoli de l'ensenyament, dins la campanya de "*recristianització*" de la societat endegada com a resposta als "excessos" de la *Setmana Tràgica*.

Almenys fins a les primeres eleccions legislatives del segle XX el caciquisme al Berguedà, amb una nul·la implantació dels partits, crec que difícilment es pot comparar amb el sofert a altres districtes industrials catalans. Probablement seria exagerat titllar el cas Berguedà d'únic, però la meva tesi és que en aquesta Comarca, alguns industrials, a banda les seves relacions polítiques als cercles barcelonins, van exercir un caciquisme primari, sense maquillatge, aprofitant la situació de la gent d'aquest territori pel que, tret de l'econòmic no tenien, lamentablement, cap interès. De cap manera es pot comparar el que varen ésser Victor Balaguer per Vilanova o Alfons Sala per Terrassa, salvant les distàncies, a el que va ésser Agustí Rosal i després l'Olano per Berga.

Crec que aquest treball dona un toc de realisme a algunes afirmacions reincidents a diversos textos publicats: Agustí Rosal i Sala va ésser el cacic dirigent, el seu germà Antoni es va limitar a ésser diputat. Encara hi ha qui atorga el protagonisme polític a l'Antoni.

Els Rosal eren els carlins i Pons Enrich era el liberal progressista, segons encara veiem escrit en publicacions recents. Entre els dos no hi havia grans diferències.

Encara hi ha qui escriu que Rosal va fer fracassar el Canal Industrial i va fer que el ferrocarril no passés per Berga.

El conegut text de Morote *El Feudalismo en las fábricas* (1891), encara es cita sense matisacions ni contextualització.

També he apuntat alguns temes que requereixen investigacions més àmplies: les comunicacions entre els pobles del Berguedà, més enllà del que ara coneixem com a *eix del Llobregat*.

Les desamortitzacions, majorment les de bens municipals.

Els gremis, majorment peraires, teixidors i traginers.

L'associacionisme cultural que creiem mínim, el religiós, sempre dividit i els intents de l'associonisme l'obrer al que sempre es van oposar els industrials, en aquest període.

El poder a més d'econòmic, social i polític de la Rda. Comunitat de Preveres Beneficiats de Sta. Eulàlia de Berga.

El catalanisme polític al que es van adherir els carlins més moderats i alguns clergues; el carlisme sociològic al Berguedà i les seves relacions amb el catalanisme.

L'integritisme religiós i l'antiliberalisme, seguint l'estela de Sardà i Salvany i la divisió carlina.

Un estudi de la violència que suportava la població, majorment la rural (robatoris, assassinats, etc). L'intent frustrat d'aixecament carlí del 1900.

La indústria forestal i la seva explotació, tant com a combustible per les indústries, com per embalatge i la construcció fora del Berguedà, com per la mineria.

L'ensenyament públic i privat, sempre tutelat per l'autoritat eclesiàstica, etc.

Pel que fa a la industrialització, el tema més estudiat, també en queda molt per investigar: coneixem les formes de vida a les colònies i el "suposat" paternalisme, però ignorem la història econòmica d'aquest establiments i més encara dels seus propietaris, el seu pes en l'economia catalana, que no era pas degut solament als seus establiments fabrils del Berguedà. També ens manca un estudi rigorós de la mineria al Berguedà i el que va representar pel desenvolupament industrial de Catalunya que, ben segur, ens depara moltes sorpreses.

